

НАУКОВІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ВЗАЄМИН ДЛЯ ПРОЕКТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРТИЗИ РІШЕНЬ В СФЕРІ ЗБАЛАНСУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ І КОРПОРАТИВНИХ ІНТЕРЕСІВ

Систематизовано методологічні підходи до виявлення еколого-економічних взаємин та інтересів. Обґрунтовано необхідність розробки методичного та нормативного забезпечення тріадного механізму взаємодії державних органів, бізнес-структур і територіальних громад для формування компромісних еколого-економічних рішень. Запропоновано концептуальний підхід до експертизи рішень у сфері збалансування територіальних і корпоративних інтересів в еколого-економічній сфері. Обґрунтовано створення локальних еколого-економічних комітетів для впровадження територіальної політики сталого розвитку. Розроблено принциповий алгоритм вибору оптимальних рішень локальними еколого-економічними комітетами на прикладі реалізації експертизи управлінських рішень.

Ключові слова: еколого-економічний інтерес, еколого-економічні взаємини, локальні еколого-економічні комітети, експертиза еколого-економічних взаємин, природокористування, сталий розвиток, збалансування інтересів.

ISHCHENKO O. A.
"СММ" Ltd., Kyiv

THE SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC RELATIONSHIPS AND EXPERTISE TO DESIGN SOLUTIONS IN THE AREA OF TERRITORIAL BALANCE AND CORPORATE INTERESTS

The purpose of this article is to improve the mechanism design solutions and expertise in the area of territorial balance and corporate interests. Systematized methodological approaches to identify environmental and economic relations and interests. The necessity of development, methodological and regulatory support mechanism for a process of interaction of state agency, businesses and local communities to create environmental and economic compromise solutions. A conceptual approach to making expertise in the area of territorial balance and corporate interests in ecological and economic sphere. Grounded creation of local environmental and economic committee for the implementation of territorial sustainable development policy. Developed the algorithm for selecting optimal solutions local environmental and economic committees of the example implementation expertise of management decisions. Balancing environmental and economic relations relationship should provide expertise ecological and economic relations, conducted ecological and expert groups.

Keywords: ecological and economic interests, environmental and economic relations, local environmental committees, expertise of the ecological and economic relations, environmental management, sustainable development, balance of interests.

Вступ. Впровадження принципів раціонального паритету, тобто гармонійного поєднання інтересів держави, суспільства та бізнес-структур – один з непорушних постулатів успішного економічного розвитку і екологічної безпеки будь-якої цивілізованої держави. В період економічної та політичної нестабільності, що характерний для сучасної України та з огляду на особливу суспільно-державну значущість ефективного природокористування, питання встановлення дійових механізмів збалансування корпоративних та територіальних інтересів набуває особливої гостроти.

Метою даної статті є удосконалення механізму проектування та експертизи рішень в сфері збалансування територіальних та корпоративних інтересів.

Об'єктом дослідження є еколого-економічні взаємини у сфері раціонального природокористування.

Предметом дослідження є еколого-економічні механізми збалансування територіальних та корпоративних інтересів.

Актуальність роботи. В сучасних умовах в Україні відсутній дієвий механізм збалансування територіальних та корпоративних інтересів у соціально-економічних системах різного рівня, який би забезпечував, через ефективну взаємодію органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, представників бізнесових структур та населення регіонів, поступальний економічний розвиток з одночасним гарантуванням належної екологічної безпеки певної території. Значною мірою це викликано неефективною політикою держави у сфері природокористування, яка до того ж недостатньо узгоджена із існуючою економічною парадигмою. Це породжує диспропорції у виробничій сфері, гальмує розвиток регіонів та, як наслідок, породжує невдоволення населення територіальних громад.

Загострення економічних проблем, яке є наслідком нераціонального природокористування, широко висвітлюється у роботах вчених, зокрема Н. Андрєєвої, Л. Гринів, А. Гусева, Б. Данилишина, Л. Добрянської, Л. Жарової А. Жулавського, О. Кашенко, Н. Лук'яничкова, Л. Мельника, В. Трегобчука, Ю. Туниці, С. Харічкова, М. Хвесика, Є. Хлобистова, Л. Шостак та ін. Одною з основних причин такого стану, практично одноставно, визначається неузгодженість економічних інтересів ключових суб'єктів соціально-економічних відносин. З урахуванням зазначеного, питання вдосконалення механізму збалансування

корпоративних та територіальних інтересів нагально потребують свого подальшого опрацювання.

Функціонування еколого-економічної системи обумовлене поєднанням довкілля та економіки у єдиний взаємопов'язаний та взаємозалежний комплекс під провідним впливом на формування тісних взаємозв'язків соціально-економічного укладу, характерного для відповідних державних утворень. Одночасно, в процесі розвитку виробництва, природні ресурси виступають одним із основних його факторів, що робить їх раціональне використання обов'язковою умовою для забезпечення існування економічних систем та рушійною силою загального розвитку регіонів.

Складність взаємодії між різними суб'єктами еколого-економічної системи, що об'єктивно викликана конфліктом їх економічних інтересів, часто унеможливає раціональне використання всього наявного ресурсного потенціалу та призводить до зменшення ефективності діяльності виробничих об'єктів та погіршення рівня життя соціуму.

Зазначені труднощі зумовлюються тим, що центральним елементом, віссю еколого-економічної системи є конкретна людина (особистість) з притаманною їй суб'єктивністю. У своїй діяльності людина (яка постійно перебуває одночасно в різних, часто протилежних за суттю, іпостасях: виробника або споживача) завжди спрямована на задоволення власних потреб. Стосовно людини, як суб'єкту економічної системи, потреби нерозривно пов'язані із її економічними інтересами. При цьому слід зазначити, що об'єктивна схожість економічних інтересів окремих індивідуумів (внаслідок природних та соціальних чинників) приводить до їх сукупної трансформації у економічні інтереси громад різного рівня.

Врахування зазначених корпоративних та територіальних інтересів набуває особливої актуальності саме сьогодні, оскільки відсутність узгодженості між ними на початковому етапі впровадження проектів промислового спрямування у життя часто виступає причиною появи конфліктних ситуацій, які в цілому знижують ефективність економічної діяльності створеного об'єкту [9]. Наприклад, місцеве населення може бути невдоволеним появою великого підприємства, яке погіршує стан навколишнього середовища (атмосферними викидами, забруднюючи водойми, що використовувались в рекреаційних цілях, тощо) попри дотримання нормативно встановлених природоохоронних вимог. Невдоволеність часто переростає в демонстрації, бойкоти, численні звернення до органів влади, які тягнуть за собою збитки та простої виробництва.

Вирішення проблеми лежить в царині узгодження створення та подальшої діяльності виробничого об'єкту з громадськістю. Адже, як в представників бізнес-корпорацій є певні інтереси, які можуть бути задоволені при плідній співпраці з представниками громади та органами місцевого самоврядування (пільгова вартість оренди землі, гарантії безперервної роботи, податкові пільги, оптимальне розміщення), так і в представників громад існують потреби, які можна задовольнити за фінансової підтримки суб'єктів підприємництва (додаткова гарантована кількість робочих місць, створення нових об'єктів інфраструктури або ремонт існуючих, проведення заходів щодо благоустрою території, проведення стажування у підприємстві, що підвищить кваліфікацію робочої сили та призведе до підвищення вартості людського капіталу, тощо). Заінтересованість представників підприємництва у такій співпраці обумовлюється зокрема і тим, що головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств і організацій (67,4 % від загального обсягу у 2015 році) [15].

Стосовно дефініції «економічний інтерес» спостерігаються різні підходи, що мають значні відмінності, спричинені неоднаковими обґрунтуваннями походження (природи) вищезазначеної економічної категорії. Загалом більшість існуючих версій визначення поняття економічного інтересу можна умовно розподілити на три основні групи:

- які обґрунтовують суб'єктивну природу походження економічного інтересу;
- які обґрунтовують об'єктивну природу походження економічного інтересу;
- відповідно до яких економічний інтерес має об'єктивно-суб'єктивну природу.

Відповідно, визначення «економічного інтересу» з точки зору суб'єктивності його природи, передбачає, що інтерес завжди усвідомлений конкретним економічним суб'єктом та стосується лише його, визначаючи цим самим поведінку суб'єкта в економічних відносинах. Таке бачення констатує, що інтерес тісно пов'язаний з його носієм.

Прихильники визначення економічних інтересів з точки зору об'єктивності їх природи наголошують, що інтереси є звичайною реакцією економічного суб'єкту на умови, в яких він перебуває і жодним чином не залежать від нього [4].

Найбільш обґрунтованим, на нашу думку, є визначення економічних інтересів з позиції їх об'єктивно-суб'єктивної природи. Згідно з цим підходом, економічні інтереси дійсно формуються під дією чинників системи економічних відносин, в якій перебуває суб'єкт, однак значною мірою залежать від його усвідомлення власних потреб.

Беззастережно, що екологічна складова здійснює значний вплив на взаємозв'язки всередині системи економічних відносин взагалі та на окремі її елементи (в тому числі економічні інтереси) зокрема. З цієї точки зору є реальна можливість із загальної кількості економічних інтересів особи або громади, як сукупності осіб за територіальною ознакою, виокремити інтереси, що мають яскраво виражену екологічну детермінованість. Варто зауважити, що одночасно такі інтереси є суттєвою часткою еколого-економічних

відносин, що формуються під час постійного процесу узгодження інтересів безлічі економічних суб'єктів, що перебувають під дією різноманітних факторів, провідним, доміinantним з яких є екологічний.

Еколого-економічні відносини, взаємини та взаємодії знайшли своє відображення у публікаціях багатьох українських авторів, таких як Гринів Л.С., Хвесик Л.А., Мельник М.Г., Данилишин Б.Л., Шостак Л.Б., Харічков С.К., Андрєєва Н.М. [4, 17, 10, 5, 7, 16, 1].

Узагальнюючи їх погляди, можна констатувати, що вони під еколого-економічними взаєминами розуміють відносини, які виникають в процесі взаємоузгодження людьми своїх еколого-економічних інтересів та безпосередньо стосуються процесу природокористування з урахуванням необхідності досягнення економічних цілей з мінімально допустимою шкодою для навколишнього середовища.

Еколого-економічні взаємини відображають прагнення в задоволенні економічних потреб різними суб'єктами суспільства, які спираючись на відносини власності, реалізуються через процеси купівлі-продажу або використання природних ресурсів у інший спосіб.

Основною передумовою існування еколого-економічної взаємодії є основне еколого-економічне протиріччя, сутність якого полягає у необхідності досягнення єдності екологічних та економічних інтересів суспільства, які за своєю суттю є взаємовиключними. У випадку домінування економічних інтересів, суспільство стикається зі значним погіршенням екологічної ситуації, аж до виникнення екологічних катастроф з неможливістю подальшого існування на певній території. У випадку превалювання екологічних інтересів, створення виробництва з достатньою нормою прибутковості для забезпечення конкурентоздатних позицій на ринку є практично недосяжним, що негативно впливає на можливості економічного забезпечення прийнятного рівня життя населення регіону.

Особливо часто виникають і є показовими протиріччя в еколого-економічних взаєминах територіальних громад та великого бізнесу (корпорацій), які намагаються вирішувати поставлені завдання виходячи з власних об'єктивно існуючих інтересів. Інтенсивне використання природних ресурсів корпораціями приводить до часткового руйнування природних ландшафтів певної території, порушення екологічної рівноваги та негативно позначається на якості життя населення регіону. В свою чергу, в умовах кризи, наростаючі соціально-економічні проблеми підштовхують територіальні органи влади до посилення тиску на бізнес з метою його надмірного залучення до вирішення соціальних питань в тих обсягах, формах і з тими просторовими пріоритетами, які не враховують або ігнорують інтереси самого бізнесу, в тому числі територіальні, і що ставить під сумнів економічну доцільність його функціонування. Це свідчить, що бізнес та органи державної влади не можуть самостійно і ефективно вирішувати свої соціальні та економічні завдання, а відтак і забезпечувати сталий розвиток регіонів [5, 17].

Разом з цим очевидно, що, незважаючи на суперечності, корпоративні та регіональні інтереси тісно взаємопов'язані і досягнення балансу інтересів регіональних бізнес-структур, суб'єктів державного управління та місцевих спільнот є неодмінною умовою успішного функціонування кожного з цих суб'єктів відносин. Конструктивна взаємодія підприємств з місцевими органами влади і громадськістю є практично безальтернативною умовою ефективного вирішення проблем розвитку територій в умовах присутності великого бізнесу [9].

Значущою ознакою такої взаємодії має бути її тріадний характер, що передбачає обов'язковість відносин трьох рівноправних партнерів: державних органів, бізнес-структур і представників громадянського суспільства. Проблема полягає в тому, що будучи основним реципієнтом еколого-економічних впливів, громадянське суспільство наразі виступає найменш активним суб'єктом у переговорах у сфері природокористування. На місцевому рівні присутності великого бізнесу у процесі узгодження економіко-екологічних інтересів влади, бізнесу і населення, останнє, зазвичай, залишається в якості пасивного спостерігача, долучаючись до ходу узгодження економіко-екологічної діяльності постфактум і лише у випадку серйозного порушення своїх інтересів. Основні причини такого явища полягають в специфіці менталітету населення України і усталених традиціях корпоративного управління, коли високі соціальні очікування супроводжуються низькою соціальною активністю населення. В цьому сенсі важливим завданням бачиться закріплення тенденцій останнього часу щодо збільшення активності населення та зростання впливу некомерційних громадських об'єднань.

Однією з основних проблем при спробі збалансування територіальних та корпоративних еколого-економічних інтересів є відсутність дієвого та ефективного (прозорого, однозначного) механізму визначення ступеню дотримання інтересів кожної із сторін, який би ґрунтувався на дослідженні рівня задоволення потреб представників територіальних громад та бізнес-структур. Важливим є те, що вирішення питання збалансування інтересів потребує ґрунтового аналізу потреб суб'єктів підприємництва та територіальних громад та побудови методологічного апарату, який може використовуватись для розробки та прийняття раціональних, компромісних рішень з метою досягнення паритету інтересів [5]. Стрижневою вимогою до зазначеної методології є повне врахування тези, що результат взаємодії не може обмежуватися рішенням виключно економічних або тільки екологічних проблем, а має поширюватися на всі напрямки взаємовідносин, що дозволить реально забезпечити сталий розвиток і підвищення рівня і якості функціонування території.

Безумовно, що створення таких методологічних конструкцій потребує врахування досвіду

застосування подібних та/або суміжних за призначенням механізмів, насамперед, екологічної експертизи. Науково-практичні питання впровадження екологічної експертизи широко висвітлювалися в роботах О.І. Пашенцева, О.Б. Борисової, Л.О. Добрянської, Л.В. Жарової, Є.В. Хлобистова [11, 3, 8, 18]. Під екологічною експертизою розуміється науково-практична діяльність уповноважених державних органів, еколого-експертних формувань та об'єднань громадян, що ґрунтується на міжгалузевому екологічному дослідженні, аналізі та оцінці передпроектних, проектних та інших матеріалів чи об'єктів, реалізація і дія яких може негативно впливати або впливає на стан навколишнього природного середовища, і спрямована на підготовку висновків про відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки [12]. Для нашого дослідження важливими особливостями екологічної експертизи є те, що вона майже виключно стосується екологічних питань, а оцінка впливу проєктованого об'єкта на навколишнє середовище скорочено (ОВНС) не включає всі етапи інвестиційного проєкту і, фактично, розглядає матеріали, коли принципове рішення про будівництво виробничих об'єктів уже прийнято.

Недолік зазначеного постфактного впливу певним чином вирішується механізмами стратегічної екологічної оцінки (СЕО), яка розглядається, як процедура оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, в тому числі здоров'я населення, та розроблення заходів із запобігання можливим негативним наслідкам. Суттєвим є те, що предметом розгляду СЕО в більшості випадків є матеріали надоб'єктового рівня, що дозволяє забезпечити комплексність у баченні регіональних особливостей та проблем. Разом з цим і в призначенні СЕО спостерігається значне превалювання вивчення екологічної складової по відношенню до економічних питань. Крім того, значним обмеженням є нормативно-правова неврегульованість застосування механізмів СЕО в Україні [2].

Не викликає сумнівів, що корпоративні та територіальні інтереси в реальності стосуються значно ширшого кола питань, ніж дотримання нормативно встановлених екологічних вимог. По своїй суті вони мають екстериторіальний характер, що дозволяє їх згрупувати в декілька блоків за ознакою відношення до економічної діяльності. В найбільш спрощеному вигляді інтереси територіальних громад та корпорацій можна представити за формою наведеною в таблиці 1.

Наведені основні корпоративні та територіальні інтереси за своєю суттю не є взаємовиключними, отже завжди існує можливість прийняття компромісних рішень, які максимально задовольняють обидві зацікавлені сторони. Основним завданням у цьому випадку є знаходження та застосування ефективного механізму збалансування корпоративних та територіальних інтересів [16].

Для розуміння, наскільки збалансовані ці інтереси між собою, необхідно здійснити їх детальний аналіз, оцінку та порівняння в межах представлених проєктів, тобто застосувати методологічні підходи, властиві процесу експертизи. Таким чином, можна констатувати, що оптимальним способом збалансування територіально-корпоративних еколого-економічних інтересів може стати особливий вид їх експертизи — експертиза еколого-економічних взаємин.

Таблиця 1

Основні інтереси територіальних громад та корпорацій

Корпоративні інтереси		Територіальні інтереси	
Економічні	Неекономічні	Економічні	Неекономічні
Оптимальні фактори розміщення	Репутація компанії	Підвищення рівня доходів населення	Вирішення соціальних проблем
Податкові пільги	Мотивація робочої сили	Підвищення інвестиційної привабливості	Зниження рівня безробіття
Збільшення обсягів продажу	Лояльність суспільства	Зниження витрат зі сторони влади на соціальні потреби	Підвищення якості життя у регіоні

Основне призначення дає змогу сформулювати визначення цього поняття: експертиза еколого-економічних взаємин – вид науково-практичної діяльності еколого-експертних формувань (комітетів, груп тощо), що ґрунтується на всебічному дослідженні, аналізі та оцінці матеріалів об'єктів дослідження (проєкту) на предмет задоволення корпоративних та територіальних еколого-економічних інтересів суб'єктів, що підпадають під вплив результатів реалізації такого проєкту.

Відмінною особливістю експертизи еколого-економічних взаємин, що витікає з її суті, є поєднання двох складових: об'єктивної, яка передбачає проведення детального аналізу та оцінки нормативно формалізованих матеріалів об'єкту дослідження (проєкту), реалізація якого впливає на стан навколишнього природного середовища, що детермінує окремі економічні наслідки для територій та населення, та

суб'єктивної, що полягає у визначенні компромісних меж щодо задоволення економічних інтересів кожного із суб'єктів, які прямо або опосередковано підпадають під дію результатів реалізації проекту.

Окрім того, питома суб'єктивність експертизи еколого-економічних взаємин посилюється тією обставиною, що основний предмет дослідження (еколого-економічні інтереси) є кількісно не вимірювальним.

Вимоги до результатів експертизи еколого-економічних взаємин визначають основні принципи її проведення:

- дотримання гарантій безпечної життєдіяльності;
- узгодження економічних, екологічних та соціальних інтересів;
- забезпечення взаємодії заінтересованих сторін;
- обґрунтованість, варіативність, компромісність, об'єктивність та гласність.

Встановлення конструктивного діалогу між підприємцями, громадою та органами державної влади для вибору оптимальних рішень щодо здійснення еколого-економічних взаємин диктує необхідність пошуку найкращих організаційних форм проведення експертизи еколого-економічних взаємин, як механізму їх збалансування.

На нашу думку, ефективним способом вирішення цієї проблеми може стати створення локальних спеціалізованих експертних формувань – локальних еколого-економічних комітетів. На прикладі розгляду інвестиційного проекту можна зазначити, що до складу таких комітетів мають входити представники від інвесторів, які мають намір створювати інвестиційні об'єкти в регіоні, представники від органів місцевої влади, а також представники громади регіону, на території якого має розміститись майбутній інвестиційний об'єкт.

На цьому ж прикладі можна показати принциповий алгоритм вибору оптимальних рішень локальними еколого-економічними комітетами (проведення експертизи еколого-економічних взаємин), який передбачає шість основних етапів:

- Етап формування комітету (1). Початкова стадія, на якій представники бізнесу, які мають намір інвестувати гроші в певний проект, подають представникам місцевої влади для ознайомлення свою пропозицію для співпраці. Представники місцевої влади використовуючи механізми громадських слухань оголошують створення локального еколого-економічного комітету з даного питання. Комітет формується з представників місцевої влади, громадських активістів та представників суб'єкту підприємництва, який виступив ініціатором впровадження інвестиційного проекту.

- Етап подання та розгляду пропозицій (2). Представники місцевої влади та громадськості спільно з представниками підприємства-ініціатора під час засідань ознайомлюються з наданими матеріалами (при необхідності залучають необхідних експертів) та формують свої пропозиції, доповнення та вимоги (сформованих на підставі обґрунтувань у вигляді результатів соціологічних опитувань, аналізу звернень громадян, запитів, заяв тощо).

- Етап первинного узгодження (3). На цій стадії представники заінтересованих сторін, що є членами локального екологічного комітету, відстоюють свої інтереси, намагаючись досягти компромісних рішень.

- Етап надання початкових висновків (4). Члени локального екологічного комітету підбивають підсумки етапу узгодження та формують експертний висновок щодо можливості впровадження проекту з урахуванням досягнутих компромісів. У разі прийнятності запропонованих рішень для органів управління інвестора та органів влади і представників громадськості цей етап може бути завершальним, а його результати (висновок, протокол погодження) використовуються для встановленої процедури практичної реалізації проекту. У випадку, якщо компромісне рішення не є прийнятним для однієї або двох заінтересованих сторін, пропонується процес доопрацювання.

- Етап подання та розгляду компромісних пропозицій (5). Заінтересовані сторони готують та подають нові пропозиції щодо врахування позицій учасників еколого-економічних взаємин, що розглядаються за процедурою другого етапу.

- Етап надання остаточних висновків (6), на якому делегати локального еколого-економічного комітету документально оформлюють результати експертизи об'єкта дослідження (у вигляді висновку, протоколу, спільної заяви тощо) для подальшого використання суб'єктом підприємництва [13].

Висновок експертизи еколого-економічних взаємин про узгодженість з еколого-економічними інтересами обов'язково має містити оцінку витрат на природоохоронні заходи, ризики для населення при реалізації проекту та прогноз отриманих вигод у вигляді схем оптимізації мережі соціальної інфраструктури, новостворених робочих місць, поліпшення культурно-побутових умов та стану здоров'я населення, підвищення рівня і якості освіти та її доступності для населення, розширення умов для всебічного розвитку особистості тощо.

Результати еколого-економічної експертизи, як інструмента для збалансування корпоративних та територіальних інтересів у сфері природокористування, незважаючи на дорадчий характер, у нормативно-правовому відношенні мають значний потенціал для застосування у сфері стимулювання інвестиційної діяльності. Адже еколого-економічна експертиза інтересів набагато ширша за стандартну екологічну експертизу, оскільки, як уже зазначалося, об'єктом дослідження в ній виступає не лише відповідність

певного об'єкта встановленим екологічним нормам, а його здатність задовольнити корпоративні та територіальні інтереси. Таким чином, наявність позитивних висновків еколого-економічної експертизи зможе значно покращувати інвестиційну привабливість проектів, у тому числі у пріоритетних галузях економіки [1, 13].

Організаційно експертиза еколого-економічних взаємин має проводитися з урахуванням напрацьованих та нормативно встановлених процедур та елементів громадської екологічної експертизи, громадського обговорення, слухань тощо.

Рис. 1. Схема діяльності локальних еколого-економічних комітетів з експертизи еколого-економічних взаємин

Суттєвою перевагою запропонованої організаційної форми проведення експертизи є залучення всіх зацікавлених сторін до вирішення питання у форматі роботи робочих груп. На відміну від традиційних форм роботи - почергового вивчення заінтересованими сторонами наданих матеріалів, це значно пришвидшить процес пошуку компромісних рішень, зменшить трансакційні видатки та ліквідує негативні бюрократичні моменти, які можуть виникати при відсутності встановлення «прямого контакту» представників бізнесу та органів державної влади. Також це зводить до мінімуму можливість зриву реалізації проектів у майбутньому через брак поінформованості населення відносно діяльності виробничих об'єктів на їх території проживання.

Висновки. Раціональне природокористування як запорука сталого розвитку країни потребує гармонійних суспільних еколого-економічних відносин між основними заінтересованими суб'єктами – виробництвом, владою та населенням. Підґрунтям збалансування цих відносин має стати експертиза еколого-економічних взаємин, що є особливим видом науково-практичної діяльності еколого-експертних формувань (комітетів, груп тощо), що ґрунтується на всебічному дослідженні, аналізі та оцінці матеріалів об'єктів дослідження (проекту) на предмет задоволення корпоративних та територіальних еколого-економічних інтересів суб'єктів, що підпадають під вплив результатів реалізації такого проекту.

Головними особливостями зазначеної експертизи є комплексне дослідження всіх еколого-економічних складових інвестиційних промислових проектів (порівняно з механізмами екологічної експертизи та стратегічної екологічної оцінки) та забезпечення повного врахування об'єктивно існуючих взаємопов'язаних еколого-економічних інтересів суспільства та виробництва через функціонування еколого-економічних комітетів як спеціальних комунікативних утворень експертного спрямування.

Подальші дослідження у цьому напрямку мають стосуватися вирішення проблем ідентифікації еколого-економічних інтересів як економічної категорії, формування системи індикативних показників цих інтересів, нормативної та наукової формалізації методології збалансування еколого-економічних позицій суб'єктів взаємодії, врахування сучасних особливостей технологічних новацій у забезпеченні територіального та корпоративного управління.

Література

1. Андреева Н. М. Методичні підходи до діагностики та комплексної оцінки ефективності інвестицій в природоперетворювальні проекти: соціо-еколого-економічний аспект : монографія / Н. М.

- Андреева, М. В. Барун. – Одеса : ІПРЕЕД НАНУ, 2013. – 124 с.
2. Ашикова Е. І. Стратегічна екологічна оцінка як складник механізму регулювання стану довкілля / Е. І. Ашикова // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 3 (12). – С. 211–216.
3. Борисова В. А. Еколого-економічні аспекти підприємницької діяльності : монографія / В. А. Борисова. – 2-е вид., переробл. і доповн. – Суми : Довкілля, 2010. – 210 с.
4. Гринів Л.С. Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії / Л. С. Гринів. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка. – 240 с.
5. Данилишин Б.М. Екологічна складова політики сталого розвитку : монографія / Б.М. Данилишин. – Донецьк : Юго-Восток, 2008. – 256 с. – (НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України).
6. Данилишин Б.М. Наукові нариси з економіки природокористування / Б.М. Данилишин – К. : РВПС України НАН України, 2008. – 280 с.
7. Данилишин Б.М. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений / Б.М. Данилишин, Л.Б. Шостак. – К. : СОПС України НАНУ, 1999. – 367 с.
8. Добрянська Л.О. Стратегічний потенціал екологічної безпеки: технологія економічного зростання : монографія / Л.О. Добрянська, Л.В. Жарова, Є.В. Хлобистов ; за наук. ред. Є.В. Хлобистова. – Львів : Український бестселер, 2012. – 235 с.
9. Кравців В. С. Регіональна екологічна політика в Україні (теорія формування, методи реалізації) / В. С. Кравців ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. – Л. : [б.в.], 2007. – 338 с.
10. Мельник Л.Г. Екологічна економіка : підручник / Л. Г. Мельник. – 3-є вид., випр. і доп. – Суми : Університетська книга, 2006. – 367 с.
11. Пашенцев О.І. Методологічні засади випереджального захисту довкілля від антропогенного впливу : монографія. – Сімферополь : ДІАЙПІ, 2009. – 613 с.
12. Про екологічну експертизу : закон України від 9 лютого 1995 р. № 45/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 8. – Стаття 54.
13. Про затвердження Порядку відбору, схвалення і реєстрації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки та вимог до таких проектів : постановою Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 715 // Офіційний вісник. – 18.10.2013. – № 78. – Стор. 38, стаття 2899.
14. Сталый розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях : монографія / Андреева Н. М. [та ін.] ; за наук. ред. Хлобистова Є. В. ; Рада по вивч. продукт. сил України НАН України [та ін.]. – Сімф. : Фенікс, 2010. – 581 с.
15. Статистичний бюлетень «Капітальні інвестиції в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukrstat.org>
16. Харічков С.К. Інституціональні засади та інструментарії збалансованого природокористування / за ред. С.К. Харічкова. – Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2010. – 484 с.
17. Хвесик М.А. Стратегічні імперативи раціонального природокористування в контексті соціально-економічного піднесення України : монографія / М.А. Хвесик. – Донецьк : Юго-Восток, 2008. – 508 с. – (НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України).
18. Хлобистов Є. В. Проблеми інституціоналізації системи раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища / Є. В. Хлобистов, Л. В. Жарова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2010. – № 2. – С. 206 – 214.

Надійшла 12.09.2016; рецензент: к. е. н. Приступа Л. А.